

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 071 "Облік і оподаткування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
2018**

УДК 336.22:338.2(07.034)

П44

Укладачі: Ю. Б. Іванов
Ю. М. Малишко

Затверджено на засіданні кафедри оподаткування.
Протокол № 1 від 25.08.2017 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Податкове регулювання соціально-економічних процесів
П44 [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної
роботи студентів спеціальності 071 "Облік і оподаткування" другого
(магістерського) рівня / уклад. Ю. Б. Іванов, Ю. М. Малишко. –
Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 44 с.

Подано основні питання, що необхідно самостійно розглянути та висвітлити в межах кожної теми навчальної дисципліни, ситуаційні завдання для самостійного вирішення, тестові завдання, а також контрольні запитання для самодіагностики. Наведено практичні завдання та методичні рекомендації щодо їх самостійного виконання студентами.

Рекомендовано для студентів спеціальності 071 "Облік і оподаткування" другого (магістерського) рівня.

УДК 336.22:338.2(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2018

Вступ

У країнах з ринковою економікою податки є головним джерелом мобілізації коштів до державного бюджету. Крім того, застосування податків забезпечує взаємозв'язок загальнодержавних інтересів з комерційними інтересами суб'єктів господарювання, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості, форми власності, організаційно-правової форми та сфери їх діяльності. Держава, використовуючи податкову політику, може не тільки впливати на економічні та соціальні процеси, а й певною мірою нівелювати вплив негативних проявів ринку, що існують.

Проблема побудови ефективної податкової системи залишається однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин та інтегрування української економіки в міжнародний ринок. Податкова система України, яка вперше була сформована в 1991 році, пройшла період свого становлення й тепер потребує коригування, розвитку й удосконалення. У сучасних умовах господарювання одним з найбільш складних питань раціональної податкової системи є забезпечення ефективної реалізації регулюючої функції податків.

Механізми податкового регулювання, що містяться в сучасній податковій системі України є суперечливими та недостатньо ефективними, що пояснюється відсутністю необхідного науково-теоретичного їх обґрунтування та кон'юнктурними факторами, що обумовили їх впровадження. Тому вивчення регулятивного потенціалу оподаткування та конкретних інструментів податкового регулювання економічних і соціальних процесів є одним з необхідних напрямків підготовки сучасних фахівців в сфері оподаткування.

Тому навчальна дисципліна "Податкове регулювання соціально-економічних процесів" є важливою для підготовки студентів за спеціальністю 071 "Облік і оподаткування". Вона є невід'ємною частиною циклу економічних дисциплін, необхідних робітникам органів податкової служби, податковим консультантам, фахівцям бухгалтерських і податкових підрозділів підприємств незалежно від форми власності й організаційно-правової форми господарювання.

Мета дисципліни – формування системи теоретичних знань і прикладних навичок щодо організації податкового регулювання економічних і соціальних процесів, механізму дії окремих інструментів податкового

регулювання, а також особливостей реалізації регулюючої функції податків у системі оподаткування України.

Для досягнення мети поставлені такі **основні завдання**:

поглиблене вивчення теоретичних основ і передумов податкового регулювання;

вивчення механізму впливу оподаткування на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, макроекономічні та соціальні процеси;

дослідження принципів запровадження податкових пільг, специфіки застосування окремих інструментів податкового регулювання для податкової підтримки сталого розвитку економіки;

ознайомлення із заходами зі стимулювання підприємницької активності населення, захисту національного товаровиробника, стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, раціонального використання ресурсів, розвитку соціальних процесів.

Об'єктом навчальної дисципліни є податкове регулювання як процес та підсистема податкової політики.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення теоретичних аспектів і методичних рекомендацій щодо здійснення заходів з регулювання соціально-економічних процесів у країні на основі використання інструментів податкової політики.

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування в студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 72 % (108 годин) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (150 годин). У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними й практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС включає: опрацювання

лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів і понять за темами дисципліни; підготовку до практичних і семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; пошук (підбір) й огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; аналітичний розгляд наукової публікації; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт й інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю; систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрового екзамену.

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами.

Робочою програмою навчальної дисципліни передбачено такі види самостійної роботи:

підготовка до семінарських та практичних занять, що полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, підготовці доповідей і повідомлень за проблемною тематикою;

підготовка до поточного та підсумкового контролю знань, що полягає в опрацюванні контрольних запитань, питань для самодіагностики, вирішенні ситуаційних та розрахункових завдань з урахуванням методичних рекомендацій;

самостійне опрацювання теоретичного матеріалу за зазначеною тематикою;

самостійне виконання практичних завдань з урахуванням методичних рекомендацій.

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Тема 1. Сутність та місце податкового регулювання в системі державного регулювання економіки

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: знати еволюцію поглядів на податкове регулювання в контексті розвитку теорії оподаткування; формулювати поняття податкового регулювання як процесу, складової державного регулювання економіки та податкової політики; знати класифікацію принципів податкового регулювання; наводити приклади застосування принципів податкового регулювання під час обліку різних податків і зборів.

Питання для самостійного опрацювання за темою 1

1. Сутність і зміст податкового регулювання.
2. Баланс інтересів держави та платників у податковому регулюванні.
3. Еволюція поглядів на податкове регулювання в контексті розвитку теорії оподаткування.
4. Система принципів податкового регулювання.
5. Ознаки податкового регулювання як методу державного регулювання економіки.
6. Завдання податкового регулювання соціально-економічних процесів на макро- і мікрорівні.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 1

1. Підхід до визначення поняття "податкова політика", який відрізняється прагненням обмежити сферу застосування податкової політики виключно сферою податків називається:
  - а) вузькоспрямований підхід;
  - б) функціонально-цільовий підхід;
  - в) тактичний підхід;
  - г) стратегічно орієнтований підхід.

2. Перерозподіл в бюджетну систему частки ВВП, достатньої для виконання відповідними рівнями управління функцій, які на них покладені, є:

- а) розподільною метою податкової політики;
- б) соціальною метою податкової політики;
- в) фіскальною метою податкової політики;
- г) регулюючою метою податкової політики.

3. До суб'єктів загальнодержавного рівня податкової політики не належать:

- а) Президент України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Національний банк України;
- г) правильні відповіді А і В.

4. Звільнення від оподаткування ПДВ операцій з реалізації продуктів дитячого харчування сприяє:

- а) реалізації економічних цілей на шкоду фіскальним;
- б) реалізації економічних і фіскальних цілей на шкоду соціальним;
- в) реалізації економічних і соціальних цілей на шкоду фіскальним;
- г) реалізації економічних і міжнародних цілей на шкоду фіскальним.

5. Визначення поняття "Податкова політика" – комплекс заходів у сфері податків, спрямованих на досягнення будь-яких цілей. Податкові пільги об'єкти й ставки податків можна віднести до наступного підходу до розкриття поняття податкової політики :

- а) вузькоспрямований підхід;
- б) функціонально-цільовий підхід;
- в) тактичний підхід;
- г) стратегічно орієнтований підхід.

6. Діяльність органів законодавчої та виконавчої влади регіональних утворень щодо вдосконалення оподаткування регіональними податками з метою сталого забезпечення доходної частини бюджету регіону та досягнення інших регіональних соціально-економічних ефектів – це:

- а) регіональна податкова політика;
- б) місцева податкова політика;
- в) муніципальна податкова політика;
- г) правильні відповіді б і в.

7. У чому проявляється подвійний характер податкової політики?
- а) тактика податкової політики не повинна суперечити стратегії податкової політики;
  - б) наявністю фіскальної та регулюючої функцій податків;
  - в) посилення одних цілей податкової політики за рахунок обмеження інших;
  - г) правильні відповіді б та в.
8. Податкова політика проводиться, виходячи з принципів:
- а) одноманітності;
  - б) комплексності;
  - в) гнучкості;
  - г) усі відповіді правильні.
9. Сукупність економічних, фінансових і правових заходів держави щодо формування податкової системи країни з метою забезпечення фінансових потреб держави, окремих соціальних груп суспільства, а також розвитку економіки країни за рахунок перерозподілу фінансових ресурсів – це:
- а) податкова стратегія;
  - б) податкова політика;
  - в) державне регулювання;
  - г) податкова система.
10. До податкової політики мезорівня належить:
- а) регіональна податкова політика;
  - б) місцева (муніципальна) податкова політика;
  - в) корпоративна податкова політика;
  - г) правильні відповіді а і б.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 1

1. Чому принцип пріоритетності податкового регулювання набуває особливої актуальності в умовах української економіки?
2. Які, крім податків, існують загальнодержавні, місцеві й регіональні методи регулювання підприємницької діяльності?
3. Обліку й оцінки яких чинників вимагає практична реалізація принципу ефективності?
4. Назвіть методи регулювання підприємницької діяльності в залежності від форми впливу. Яка специфіка їх дії? Наведіть приклади.

5. Чи завжди на практиці виконується принцип законодавчого врегулювання?

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 1

Ситуаційне завдання. Ви включені до робочої групи з питань удосконалення податкового законодавства. Вам необхідно обґрунтувати рівень податкової ставки з певного податку. Яку теорію оподаткування Ви будете при цьому використовувати. Відповідь обґрунтуйте.

Приклад відповіді. В економічній теорії добре відома "концепція пропозиції", прихильниками якої є А. Лаффер, П. К. Робертс і Дж. Ваницькі. Вони рекомендували зменшення граничних податкових ставок як для окремих індивідів, так і для ділових підприємств. Теоретичною основою заходів, що пропонувалися, служила "крива Лаффера", що виявилася результатом одного з перших досліджень взаємозв'язку ставки податку й загальної суми податкових надходжень до бюджету.

А. Лаффер відзначив існування деякої оптимальної величини ставки прибуткового податку. Залежність А. Лаффера показує взаємозв'язок між величиною ставки податків й обсягом надходжень їх до державного бюджету. При підвищенні ставки доходи держави за рахунок податків спочатку збільшуються, але тільки до певної межі, після чого підвищення податкової ставки зменшує податкові надходження.

Оптимальним визнається такий спосіб оподаткування, коли податкові ставки максимально відповідали б тому значенню, за якого податкові надходження максимальні, або не зменшували б доходи бюджету. За межами цього рівня знаходиться заборонена зона оподаткування. Податкові ставки в цій зоні не стимулюють підприємців до збільшення виробництва й інвестицій. Основний інтерес представляє динаміка руху від початкової дії до кінцевої точки на кривій А. Лаффера, яку вважають недосяжною, оскільки ситуація міняється під впливом різних чинників. У реальних економічних умовах достатньо складно визначити межу податкового рівня. Проте А. Лаффером було теоретично доведено, що за ставки прибуткового податку більше 50 %, різко знижується ділова активність фірм і населення в цілому [186].

Література для самостійної роботи за темою 1

Основна: [1, с. 11–85; 2, с. 8–19; 3, с. 112–130; 4, с. 14–25].
Додаткова: [12, с. 66–70; 13, с. 47–50; 14, с. 303–308].

Тема 2. Система інструментів податкового регулювання

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: знати класифікацію інструментів податкового регулювання; формулювати поняття "інструмент податкового регулювання"; наводити приклади системних, комплексних і локальних інструментів податкового регулювання.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 2

1. Класифікація інструментів податкового регулювання.
2. Системні інструменти податкового регулювання.
3. Комплексні інструменти податкового регулювання.
4. Локальні інструменти – загальна характеристика.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 2

1. Інструменти податкового регулювання поділяються на:
  - а) системні, комплексні, тактичні;
  - б) комплексні, тактичні, елементні;
  - в) системні, комплексні, елементні;
  - г) системні, елементні, тактичні.
2. Рівень податкового навантаження належить до групи інструментів податкового регулювання:
  - а) системні;
  - б) тактичні;
  - в) комплексні;
  - г) елементні.
3. Спрощена система оподаткування є інструментом податкового регулювання:
  - а) локальним;
  - б) комплексним;
  - в) системним;
  - г) тактичним.
4. До локальних інструментів податкового регулювання належать:
  - а) загальний рівень податкового навантаження;
  - б) метод встановлення податкової ставки;
  - в) звільнення від оподаткування підприємств громадських організацій інвалідів;
  - г) механізм перенесення збитків в оподаткуванні.

5. Впровадження податку з продажів замість ПДВ можна класифікувати як інструмент податкового регулювання:

- а) системний;
- б) комплексний;
- в) локальний;
- г) тактичний.

6. Для якої групи інструментів податкового регулювання характерне поєднання податкового та неподаткового регулювання підприємницької діяльності:

- а) системні;
- б) комплексні;
- в) локальні;
- г) тактичні.

7. Механізм податкового регулювання операцій з отримання фінансової допомоги на зворотній основі можна класифікувати як:

- а) стимулюючий;
- б) стримуючий;
- в) комплексний;
- г) локальний.

8. Комплексні інструменти податкового регулювання відрізняються від системних:

- а) різною спрямованістю впливу (стимулювання, стримування);
- б) різним рівнем очікуваних результатів (макро- і мікрорівень);
- в) різними суб'єктами впливу (всі платники, які відповідають певним ознакам або певні групи платників);
- г) кількістю податків, які регулюються (один чи декілька);
- д) різною сферою впливу (економічні або соціальні результати).

9. Податкові пільги належать до групи інструментів податкового регулювання:

- а) системні;
- б) тактичні;
- в) комплексні;
- г) елементні.

10. Зменшення ставки податку належить до групи інструментів податкового регулювання:

- а) системні;
- б) тактичні;

- в) комплексні;
- г) елементні.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 2

1. Наведіть якомога більше прикладів вітчизняних інструментів податкового регулювання з кожної групи регуляторів. Зробіть власний висновок, які регулятори в Україні використовуються найбільш активно, а які недостатньо. Спробуйте сформулювати причини такого стану.

2. У деяких публікаціях до стримуючих інструментів податкового регулювання належать штрафні санкції за порушення податкового законодавства та пеня. Наскільки правомірним, на вашу думку, є такий підхід.

3. Обґрунтуйте, чому інструменти податкового регулювання можуть бути спрямовані на вирішення, як стратегічних завдань, так і поточних короткострокових завдань? Відповідь підкріпіть прикладами.

4. Чому, залежно від масштабу впливу, податки належать до всіх груп інструментів регулювання підприємницької діяльності? Відповідь підкріпіть прикладами.

5. Чим державні методи регулювання підприємницької діяльності відрізняються від ринкових і громадських? Наведіть приклади кожного з методів.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 2

Ситуаційне завдання. На цей час в Україні найбільш поширеним є обрання спрощеної системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва, ніж загальної. З огляду на негативний вплив спрощеної системи оподаткування на податкову систему країни, запропонувати заходи зі стимулювання переходу суб'єктів малого підприємництва зі спрощеної до загальної системи оподаткування.

Приклад відповіді. Основним інструментом податкового стимулювання розвитку малого бізнесу в країні є спрощена система оподаткування, тоді, коли більшість розвинених країн світу відмовляється від використання альтернативних систем. З огляду на негативний вплив спрощеної системи оподаткування на податкову систему країни, доцільною є поступова відмова від застосування вказаного інструменту

податкового регулювання малого підприємництва і в Україні з одночасним доповненням загальної системи оподаткування України інструментами податкового регулювання, спрямованими на стимулювання розвитку малого підприємництва.

Ключовими заходами в контексті удосконалення податкових інструментів підтримки малого підприємництва в Україні мають стати:

1. Збереження обігових коштів суб'єктів малого підприємництва.

Основним інструментом податкового регулювання в цьому напрямку є знижена ставка з податку на прибуток підприємств для юридичних осіб та з ПДФО для фізичних осіб. Застосування зниженої ставки дозволить залишити колишній рівень податкового навантаження при переході зі спрощеної на загальну систему оподаткування, а також сприятиме розширенню внутрішніх джерел фінансування малого бізнесу в умовах обмеженості доступу до кредитних ресурсів.

2. Стимулювання інноваційної діяльності малого бізнесу.

На сьогодні в Україні податкове законодавство не має чіткого механізму податкового стимулювання розвитку інноваційної діяльності, лише передбачаються норми, які звільняють від оподаткування тим чи іншим податком деякі види операцій, та, загалом, ПКУ стимулює не інноваційну діяльність і розвиток інноваційної інфраструктури, а окремі види господарської діяльності.

Оскільки в Україні інноваційна діяльність не є поширеною серед малого підприємництва, з метою впровадження інновацій на малих підприємствах доцільно використовувати об'ємний податковий кредит за ставкою 100 %, що дозволить компенсувати витрати на інновації та нарощувати інвестиції для підтримки поточного інноваційного проекту або для наступного.

3. Стимулювання рівня зайнятості.

З метою стимулювання рівня зайнятості в країні можливим є застосування зарубіжного досвіду щодо застосування спеціального податкового кредиту на зайнятість. Наприклад, надання можливості зменшити податок на прибуток підприємств на певну суму за умови прийняття на роботу особи, яка була безробітною не менш, ніж 12 місяців. Це дозволить не тільки зацікавити малі підприємства в створенні нових робочих місць, але й вплине на структуру незайнятих громадян.

Література для самостійної роботи за темою 2

Основна: [1, с. 122–148; 2, с. 31–41; 3, с. 132–139; 4, с. 41–62].
Додаткова: [18, с. 1–56; 19, с. 17–37, 22; 25].

Тема 3. Податкові пільги та їх класифікація

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: формулювати поняття "податкова пільга"; описувати організацію обліку податкових пільг в Україні; знати переваги та недоліки податкових пільг як інструменту податкового регулювання; знати вимоги до законодавчого врегулювання пільг; знати класифікацію податкових пільг.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 3

1. Сутність і визначення терміна "податкова пільга".
2. Переваги та недоліки податкових пільг як інструменту податкового регулювання.
3. Тенденції застосування податкових пільг у світовій та українській практиці оподаткування.
4. Підходи до класифікації податкових пільг.
5. Організація обліку податкових пільг в Україні.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 3

1. Встановлення ставки оподаткування доходів нерезидентів на рівні 15 % (порівняно з базовою ставкою податку на прибуток підприємств) слід класифікувати як:
  - а) комплексний інструмент податкового регулювання;
  - б) локальний інструмент податкового регулювання;
  - в) податкову пільгу.
2. Чи завжди результатом застосування податкової пільги є зменшення суми податкових зобов'язань відповідного звітного періоду?
  - а) так;
  - б) ні;
  - в) не можна надати однозначну відповідь.

3. Застосування прискореної амортизації для суб'єктів технопарків є податковою пільгою:

- а) соціальною;
- б) економічною;
- в) стимулюючою;
- г) цільовою;
- д) тимчасовою;
- е) підтримуючою.

4. Податкова соціальна пільга може бути класифікована як:

- а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
- б) зменшення бази оподаткування;
- в) зменшення об'єкта оподаткування;
- г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

5. Податковий кредит з податку на доходи фізичних осіб – це:

- а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
- б) зменшення бази оподаткування;
- в) зменшення об'єкта оподаткування;
- г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

6. До категорії соціальних пільг у ПДВ можуть бути віднесені звільнення від оподаткування операцій з:

- а) поставки вітчизняних продуктів дитячого харчування;
- б) операції з передплати періодичних видань;
- в) поставки послуг з реєстрації актів громадянського стану державними органами;
- г) надання послуг з перевезення осіб пасажирським транспортом;
- д) передачі конфіскованого майна, знахідок, скарбів або майна, визнаних безхазяйними, у власність держави;
- е) оплати вартості фундаментальних досліджень.

7. Зменшення суми податку на прибуток на 50 % суми витрат на здійснення інноваційних розробок – це:

- а) податкова знижка;
- б) податковий кредит;
- в) відстрочення податкових зобов'язань;
- г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

8. Який з варіантів податкового регулювання найбільш прийнятний для платника ПДВ:

- а) віднесення операції до переліку операцій, що не є об'єктом оподаткування;

б) звільнення операції від оподаткування;

в) застосування нульової ставки.

9. Податкові канікули – це різновид податкової пільги у вигляді:

а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;

б) зменшення бази оподаткування;

в) зменшення об'єкта оподаткування;

г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

10. Чи може бути класифікована як пільга можливість застосування за вибором добровільно зареєстрованого платника податку квартального податкового періоду:

а) ні;

б) так;

в) тільки за умови застосування касового методу податкового обліку.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 3

1. З кожної групи податкових пільг наведіть якомога більше відповідних прикладів вітчизняних пільг, оцініть сферу та масштаб їх застосування. Зробіть власний висновок про переважне застосування у вітчизняній практиці тих чи інших груп податкових пільг, обґрунтуйте подібні переваги законодавців.

2. У деяких публікаціях до стримуючих інструментів податкового регулювання віднесені штрафні санкції за порушення податкового законодавства та пеня. Наскільки правомірним, на вашу думку, є такий підхід?

3. Чи є пільгою встановлення нижнього порогу обсягу оподатковуваних операцій з ПДВ? Оцініть регулюючий вплив даного механізму.

4. Обґрунтуйте недоліки механізму застосування податкової соціальної пільги, передбаченого розділом IV "Податок на доходи фізичних осіб" ПКУ.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 3

Ситуаційне завдання. У податкових системах країн світу існують пільги й інші інструменти податкового регулювання, прямо або опосередковано спрямовані на стимулювання розвитку малого бізнесу. Виділіть їх, проаналізуйте механізм дії.

Приклад відповіді. Світовий досвід податкового стимулювання розвитку малого бізнесу свідчить про широке використання різноманітних засобів його податкової підтримки. У більшості розвинутих країн податкове стимулювання розвитку суб'єктів малого підприємництва забезпечується шляхом застосування комплексу податкових пільг. До них, зокрема, належать:

- 1) податкові канікули;
- 2) зменшення ставок податків;
- 3) спеціальний порядок нарахування податкової амортизації тощо.

Податкові канікули являють собою звільнення певних груп платників від оподаткування на певний період. Надання такого роду пільги суб'єктам малого підприємництва має на меті підтримку їх господарської діяльності (адже пільга спрямована на збереження обігових коштів платника податку), а також стимулювання інвестицій й інновацій.

Але поряд з позитивними характеристиками цього інструменту податкового регулювання варто визначити й негативні його сторони. По-перше, податкові канікули створюють потужний стимул для ухилення від сплати податків, оскільки оподатковані підприємства можуть вступати в економічні відносини з суб'єктами господарювання, які не оподатковуються, для того, щоб перемістити свої прибутки через трансфертне ціноутворення (наприклад, переплачуючи за товари з інших підприємств й отримуючи "відкат"). По-друге, обмежені в часі податкові канікули, як правило, стимулюють короткострокові інвестиційні проекти, які, як правило, не дуже вигідні для економіки в довгостроковій перспективі. Таким чином, започаткування режиму податкових канікул повинно бути обґрунтовано та систематизовано, погоджено з іншими інструментами податкового регулювання.

Наступним податковим інструментом стимулювання розвитку малого підприємництва є зменшення ставок податку на прибуток і доходи фізичних осіб. Даний інструмент податкового регулювання одержав найбільше поширення в державах, що не застосовують альтернативні (спрощені) системи оподаткування. Вважається, що в цьому випадку найбільш доцільно встановлювати ставку податку на прибуток підприємств на рівні податку на доходи фізичних осіб. Основним аргументом при цьому є забезпечення рівного підходу до малих підприємств й індивідуальних підприємців.

Спеціальний порядок нарахування амортизації використовується з метою стимулювання інноваційної й інвестиційної діяльності малих підприємств. Але з погляду життєвого циклу інновацій використання цього інструменту не є ефективним на тих стадіях, коли підприємство потерпає від збитків, понесених від інвестування в проект. Разом з тим використання прискореної амортизації дає можливість платнику податку частково нейтралізувати інфляційне знецінення вартості основних засобів.

Таким чином, стимулювання малого бізнесу базується на застосуванні й поєднанні різноманітних інструментів податкового регулювання, вибір яких здійснюється, виходячи зі специфічних умов діяльності й пріоритетів економічної політики держави.

Література для самостійної роботи за темою 3

Основна: [1, с. 152–226; 2, с. 44–57; 3, с. 145–159; 4, с. 66–82; 5, с. 65–81]. Додаткова: [16, с. 23; 18, с. 1–56; 24, с. 17].

Тема 4. Механізм впливу податкового регулювання на розвиток національної економіки

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: описувати тенденції структурних змін податкової системи та їх вплив на темпи і якість економічного зростання; знати взаємозв'язок оподаткування і конкурентоспроможності на рівні товару, товаровиробників та національної економіки; характеризувати вплив оподаткування на структуру економіки; знати механізм впливу прямих та непрямих податків на конкурентоспроможність в залежності від обраної суб'єктом господарювання конкурентної стратегії; описувати податкові важелі розвитку депресивних регіонів.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 4

1. Тенденції структурних змін податкової системи та їх вплив на темпи та якість економічного зростання.
2. Взаємозв'язок оподаткування та конкурентоспроможності на рівні товару, товаровиробників і національної економіки.
3. Механізм впливу прямих і непрямих податків на конкурентоспроможність залежно від обраної суб'єктом господарювання конкурентної стратегії.

4. Конкурентні переваги, що зв'язані з оподаткуванням.
5. Вплив оподаткування на структуру економіки.
6. Податкові важелі розвитку депресивних регіонів.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 4

1. До функціональних блоків податкового механізму на рівні держави й платника податків не належить:
  - а) планування;
  - б) регулювання відхилень від податкових завдань і стратегії;
  - в) облік, звітність, аналіз розрахунків;
  - г) прогнозування.
2. До критеріїв результативності функціонування блоків податкового механізму не належать:
  - а) критерій мінімізації адміністративних витрат;
  - б) критерій гнучкості;
  - в) критерій максимізації доходів;
  - г) критерій рівнонапруженості.
3. Модель планово – адміністративної економіки відповідає:
  - а) неоліберальній концепції державного регулювання економіки;
  - б) кейнсіанській концепції державного регулювання економіки;
  - в) неоконсервативній концепції державного регулювання економіки;
  - г) Марксистській концепції державного регулювання економіки.
4. Чи відрізняються блоки податкового механізму на державному та корпоративному рівнях?
  - а) так;
  - б) ні;
5. Набір взаємодіючих функціональних блоків, зміст кожного з яких реалізується через методи, способи й прийоми впливу на керований об'єкт з певною метою – це:
  - а) методика;
  - б) механізм;
  - в) інструментарій;
  - г) методологія.
6. Податкова політика є частиною:
  - а) фіскальної політики;
  - б) фінансової політики;

- в) бюджетної політики;
- г) правильні відповіді а і б.

7. Процес упорядкування та коригування дії природного ринкового механізму саморегулювання економіки, який здійснюється державою (його органами) з метою мінімізації негативних наслідків неминучих провалів функціонування цього механізму, називається:

- а) податковим регулюванням;
- б) державним регулюванням економіки;
- в) державною дерегуляцією економіки;
- г) ринковим регулюванням економіки.

8. Коригування ринкового механізму проводиться двома групами методів регулювання:

- а) фінансовими й адміністративними;
- б) економічними й адміністративними;
- в) фіскальними й адміністративними;
- г) немає правильної відповіді.

9. Модель регульованої ринкової економіки відповідає:

- а) неоліберальній концепції державного регулювання економіки;
- б) кейнсіанській концепції державного регулювання економіки;
- в) неоконсервативній концепції державного регулювання економіки;
- г) Марксистській концепції державного регулювання економіки.

10. Мінімальний набір податкових пільг і досить високий рівень податкового навантаження, в першу чергу, на капітал характерно для:

- а) моделі регульованої ринкової економіки;
- б) моделі соціальної ринкової економіки;
- в) моделі вільної (ліберальної) ринкової економіки;
- г) моделі планово-адміністративної економіки.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 4

1. Одним з варіантів реформування податкової системи України є заміна ПДВ на податок з продажу.

Платниками податку визначені юридичні та фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють роздрібну торгівлю та надання послуг кінцевим споживачам.

Базою оподаткування податку з продажу визначено виручку від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, що надходить від кінцевого

споживача в готівковій формі (включаючи розрахунки за платіжними картками, чеками), а також безготівковій формі (з банківських рахунків фізичних осіб).

Ставка податку – 5 % від бази оподаткування.

Пільги не передбачаються.

Визначте, які соціально-економічні результати на мікро- та макро-рівні може мати це рішення. Проаналізуйте механізм впливу цього регуляторного заходу на відповідні соціальні й економічні процеси.

2. Визначте, які можливі наслідки матиме перехід на метод нарахувань під час визначення доходів і витрат для цілей оподаткування єдиним податком на мікро- та макроекономічному рівні.

3. Знайдіть в податку на додану вартість інструменти податкового регулювання, що спрямовані на регулювання інвестицій.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 4

Ситуаційне завдання. У податкових системах країн світу існують пільги й інші інструменти податкового регулювання, прямо або опосередковано спрямовані на стимулювання науково-технічної діяльності в сфері MBIC-технологій. Виділіть їх, проаналізуйте механізм дії.

Приклад відповіді. Основним елементом інфраструктури підтримки науково-технічної діяльності в сфері NBIC-технологій є науковий парк. Для стимулювання його діяльності в країнах світу застосовуються наступні інструменти податкового регулювання:

- 1) податковий дослідницький кредит;
- 2) звільнення від податку на прибуток;
- 3) прискорена амортизація.

Податковий дослідницький кредит дозволяє зменшити базу оподаткування на певний процент витрат, понесених у зв'язку зі здійсненням досліджень і розробок. Але процент витрат за країнами відрізняється.

Крім податкового дослідницького кредиту на зменшення оподаткованої бази з корпоративного податку спрямоване застосування таких інструментів, як списання сум податків до інноваційного резерву суб'єкта господарювання (Данія) та перенесення збитків на майбутні періоди (Німеччина). Застосування першого інструменту дозволяє спрямувати недоотримані в бюджет країни податки саме на інноваційний розвиток. Другий інструмент спрямований на відшкодування збитків, понесених у зв'язку зі здійсненням науково-дослідних робіт.

Наступним інструментом податкового регулювання розвитку наукових парків, що здійснюють дослідження в сфері NBIC-технологій, є звільнення від податку на прибуток підприємств (корпоративного прибуткового податку). Однак слід зазначити, що оскільки цей інструмент застосовується на етапі розробки інновацій, який характеризується збитковістю діяльності через значні витрати на проведення досліджень, доцільність його застосування є сумнівним. Прискорена амортизація також є поширеним інструментом податкового регулювання в сфері дослідження. Її застосування сприяє технічному розвитку й оновленню основних засобів, попередженню морального зносу обладнання. Тим самим істотно зменшується оподатковувана база з корпоративного податку.

Найбільш поширеним інструментом у країнах світу, що стимулює розвиток індустріальних парків, є звільнення від податку на прибуток підприємств. Застосування цієї пільги дозволяє виробникам інноваційної продукції збільшити обсяг оборотних коштів і спрямувати їх на збільшення виробництва. Однак у цьому випадку більш раціональним є встановлення цільової спрямованості пільги з метою попередження витрачання вивільнених від оподаткування коштів на поточні витрати, що не несуть за собою розширення інноваційної діяльності.

Звільнення від податку на нерухомість, що є також поширеним серед країн світу інструментом податкового регулювання розвитку індустріальних парків, є необхідним з позиції забезпечення суб'єкта господарювання необхідними площами для встановлення устаткування, яке застосовується для виробництва інноваційної продукції.

Поряд з наведеними інструментами в деяких країнах світу застосовується також звільнення від ПДВ, земельного податку та мита. Зазначимо, що звільнення від сплати мита стосується в основному операцій імпорту обладнання, що застосовується у виробництві й експорті виробленої інноваційної продукції.

Узагальнення зарубіжної практики податкового стимулювання розвитку венчурних фондів свідчить про те, що дієвим стимулом є не скільки податкові преференції для управляючих венчурного фонду, стільки податкові пільги для його інвесторів.

Література для самостійної роботи за темою 4

Основна: [1, с. 235–302; 2, с. 61–77; 3, с. 162–179; 4, с. 86–111; 5, с. 87–131]. Додаткова: [17, с. 375; 18, с. 11; 19, с. 160; 20, с. 21–24; 23, с. 142].

Змістовий модуль 2.

Особливості податкового регулювання в Україні та країнах світу

Тема 5. Податкова підтримка інвестиційних та інноваційних процесів

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: описувати життєвий цикл інноваційних та інвестиційних процесів й необхідність податкової підтримки суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності; описувати вплив прямих податків на ефективність інноваційних й інвестиційних процесів; характеризувати спеціальні податкові режими інноваційно-інвестиційної діяльності; знати загальні вимоги до податкових пільг у сфері інноваційної діяльності; описувати світові тенденції та особливості оподаткування технопарків в Україні.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 5

1. Роль оподаткування в формуванні сприятливого інвестиційного клімату.
2. Система інструментів податкового регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку.
3. Податкові канікули для інноваційних підприємств. Різновиди податкових канікул й обмеження щодо їх застосування.
4. Податкові ставки як інструмент податкового регулювання. Сфера застосування пільгових ставок з податку на прибуток.
5. Податкові знижки: сутність і види. Обмеження та вимоги щодо застосування податкових знижок.
6. Інноваційно-інвестиційний податковий кредит: сутність і види. Порівняльний аналіз податкових знижок і податкового кредиту в світовій практиці оподаткування.
7. Спеціальні податкові режими інноваційно-інвестиційної діяльності.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 5

1. Інноваційний податковий кредит – це:
  - а) зменшення бази оподаткування на повну або часткову суму інноваційних витрат;

б) зменшення суми податкових зобов'язань на повну або часткову суму інноваційних витрат;

в) надання пільгового фінансового кредиту для реалізації інноваційного проекту.

2. Які з наведених варіантів податкових пільг стимулюють науково-технічну діяльність?

а) відстрочення сплати податку на прибуток від реалізації інноваційного проекту;

б) пільгове оподаткування дивідендів;

в) об'ємна інноваційна податкова знижка;

г) застосування пониженої ставки податку на прибуток;

д) прирістний інноваційний податковий кредит;

е) об'ємний інноваційний податковий кредит.

3. Застосування прискореної амортизації для суб'єктів інноваційної діяльності за ставкою 100 % у перший податковий період за своєю сутністю еквівалентне:

а) звільненню від оподаткування;

б) 100-відсотковому податковому кредиту;

в) 100-відсотковій податковій знижці;

г) податковим канікулам.

4. Чи справедливим є таке твердження: застосування інноваційного податкового кредиту (у вигляді зменшення суми податкових зобов'язань на повну суму понесених інноваційних витрат) еквівалентне прямому фінансуванню інновацій державою:

а) так, справедливе;

б) ні;

в) справедливе тільки за умови цільового використання вивільнених коштів.

5. За допомогою прирістного інноваційного податкового кредиту вирішується завдання:

а) заохочення суб'єктів господарювання до здійснення витрат інноваційного характеру;

б) заохочення суб'єктів господарювання до постійного збільшення інноваційних витрат;

в) інше.

6. Визначення кваліфікованих інноваційних витрат є обов'язковою умовою для застосування:

- а) податкових канікул;
- б) податкової знижки;
- в) зниженої ставки податку на прибуток;
- г) відстрочення терміну сплати податку;
- д) податкового кредиту.

7. Зменшення ставки податку на прибуток для прибутків, отриманих у вигляді роялті:

- а) створює зацікавленість платників у широкому використанні нематеріальних активів у процесі власної інноваційної діяльності;
- б) стимулює власників корпоративних прав до передачі їх для використання іншим суб'єктам господарської діяльності;
- в) дозволяє компенсувати витрати, пов'язані зі створенням об'єкта інтелектуальної діяльності для власного використання;

8. Податкове стимулювання інноваційної діяльності здійснюється переважно за допомогою регулятивних механізмів:

- а) прямого оподаткування;
- б) непрямого оподаткування;
- в) ресурсних платежів.

9. Пільгою, яка заміняє податкові канікули в світовій практиці податкового стимулювання інноваційної діяльності, є:

- а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет (податковий кредит);
- б) зменшення бази оподаткування (податкова знижка);
- в) зменшення ставки податку на прибуток;
- г) відстрочення сплати податку на прибуток підприємств;
- д) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

10. Які з наведених варіантів податкових пільг стимулюють науково-технічну діяльність?

- а) відстрочення сплати податку на прибуток від реалізації інноваційного проекту;
- б) пільгове оподаткування дивідендів;
- в) об'ємна інноваційна податкова знижка;
- г) застосування пониженої ставки податку на прибуток;
- д) прирістний інноваційний податковий кредит;
- е) об'ємний інноваційний податковий кредит.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 5.

1. Знайдіть у Розділі V Податкового кодексу України "Податок на додану вартість" інструменти податкового регулювання, що спрямовані на регулювання інвестицій. За кожним інструментом визначте механізм їх дії.

2. Для стимулювання інноваційної діяльності розглядається 2 варіанти надання податкових пільг: зниження ставки податку на прибуток від реалізації інноваційного проекту на 3 % або введення інноваційної податкової знижки на суму кваліфікованих (не менш, ніж 50 тис. доларів США) інноваційних витрат капітального характеру за ставкою 30 %. Обґрунтуйте порівняльні переваги та недоліки запропонованих інструментів податкового регулювання.

3. Спробуйте виявити фактори, що обумовлюють досить широкий діапазон ставок податкової знижки, який застосовується для стимулювання інвестицій та інновацій. Обґрунтуйте також власну думку щодо очікуваних переваг від застосування податкової знижки або податкового кредиту.

4. Знайдіть у Розділі III та IV Податкового кодексу України інструменти податкового регулювання, що спрямовані на регулювання інвестицій. За кожним інструментом визначте механізм їх дії.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 5

Ситуаційне завдання. У податковій системі України існують пільги й інші інструменти податкового регулювання, прямо або опосередковано спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності. Виділіть їх, проаналізуйте механізм дії, якісно оцініть їх затребуваність і результативність.

Приклад відповіді. Аналіз тексту ПКУ свідчить про відсутність у ньому заходів щодо стимулювання **інноваційної діяльності** з використанням податкових регуляторів. ПКУ не вживає навіть спеціальну термінологію: "інноваційна діяльність", "суб'єкт інноваційної діяльності", "інноваційний проект" та інші, яка впроваджена в законодавстві України щодо інноваційної діяльності.

Серед заходів, що передбачає ПКУ, які можна непрямо віднести до означеної сфери, є: зниження ставок основних податків, прискорену амортизацію та галузеву підтримку. Зниження загальних ставок податку на прибуток є пасивним стимулом до інновацій на відміну від цільових

податкових пільг на інноваційну діяльність. Що стосується амортизації, спеціалісти роблять висновок, що у ПКУ застосовується метод прискорено-уповільненої амортизації, який орієнтує підприємства не на оновлення основних засобів, а на їх тривалий ремонт в інтересах податкової амортизаційної політики.

Під пільгове оподаткування потрапили енергоефективні технології та деякі галузі промисловості. Відповідно до п. 197.16. звільняються від оподаткування операції із ввезення на митну територію України устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання й матеріалів, засобів вимірювання, контролю й управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії; матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва: устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії; матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії; енергозберігаючого обладнання й матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів; засобів вимірювання, контролю й управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

Відповідно до п. 15 – 17 підрозділу 4 "Особливості справляння податку на прибуток підприємств" Розділу XX "Перехідні положення" тимчасово строком на 10 років, починаючи з січня 2011 року звільняється від оподаткування прибуток підприємств: виробників біопалива, теплової енергії з використанням біопалива, виробників техніки, обладнання, пристроїв, визначених у ст. 7 Закону України "Про альтернативні види палива"; галузі електроенергетики (клас 40.11 група 40 КВЕД ДК 009:2005) від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії; підприємств суднобудівної промисловості; прибуток підприємств літакобудівної промисловості, отриманий від основної діяльності, а також від проведення такими підприємствами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які виконуються для потреб літакобудівної промисловості; прибуток підприємств машинобудування для агропромислового комплексу.

Як видно тільки деякі з цих пріоритетних напрямів потрапили під пільгове оподаткування ПКУ, більшість з них стосується сфери матеріального

виробництва та реального сектору економіки. Не приділено увагу в ПКУ таким високотехнологічним галузям, як біотехнології, нанотехнології, інформаційно-телекомунікаційні технології, оптоелектроніка.

Література для самостійної роботи за темою 5

Основна: [1, с. 306–362; 2, с. 79–92; 3, с. 162–179; 4, с. 114–161; 5, с. 136–183]. Додаткова: [16, с. 56–59; 18, с. 1–56].

Тема 6. Стимулювання підприємницької активності та ефективності виробничо-господарської діяльності платників податків засобами податкової політики

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: наводити пільги, пов'язані з оподаткуванням дивідендів; знати світову практику оподаткування корпоративних прав; наводити можливості оподаткування щодо стимулювання пропозиції та попиту; знати можливості прямого оподаткування в стимулюванні раціонального використання матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів; описувати роль ресурсних платежів в ефективному природокористуванні.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 6

1. Оподаткування та дивідендна політика господарських товариств.
2. Світова практика оподаткування корпоративних прав.
3. Регуляторні механізми оподаткування дивідендів в емітента й отримувача.
4. Пільги, пов'язані з оподаткуванням дивідендів.
5. Можливості оподаткування щодо стимулювання пропозиції та попиту.
6. Роль ресурсних платежів в ефективному природокористуванні.
7. Можливості прямого оподаткування в стимулюванні раціонального використання матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 6

1. На отримання яких макроекономічних і соціальних результатів спрямовано запровадження єдиного податку:
  - а) формування середнього класу;
  - б) розвиток конкурентного середовища;
  - в) підтримка соціально-незахищених верств населення;

- г) стримування інфляційних процесів;
- д) забезпечення ефективної зайнятості населення;
- е) стимулювання інвестиційного розвитку.

2. Збільшення податкових зобов'язань з ПДВ у момент здійснення першої в рамках бартеру операції та збільшення податкового кредиту в момент здійснення заключної операції належить до:

- а) стимулюючих методів регулювання;
- б) стримуючих методів регулювання;
- в) комплексних методів регулювання.

3. Введення акцизного податку належить до:

- а) стимулюючих методів регулювання;
- б) стримуючих методів регулювання;
- в) комплексних методів регулювання.

4. Зниження ставки податку на прибуток належить до:

- а) загальних методів регулювання;
- б) галузевих методів регулювання;
- в) функціональних методів регулювання.

5. До переваг єдиного податку над звичайною системою оподаткування, які визначають ефективність регуляторного впливу цієї альтернативної системи, належать:

а) стимулювання розвитку підприємств і збільшення обсягів їхньої діяльності;

- б) стимулювання інвестиційного розвитку;
- в) урахування сезонності виробництва;
- г) стимулювання створення додаткових робочих місць.

6. Скасування акцизного податку належить до:

- а) стимулюючих методів регулювання;
- б) стримуючих методів регулювання;
- в) комплексних методів регулювання.

7. Підвищення ставки податку на прибуток належить до:

- а) загальних методів регулювання;
- б) галузевих методів регулювання;
- в) функціональних методів регулювання.

8. Податкове стимулювання інноваційної, інвестиційної діяльності належить до:

- а) загальних методів регулювання;
- б) галузевих методів регулювання;
- в) функціональних методів регулювання.

9. За допомогою прирiстного iнновацiйного податкового кредиту вирiшується завдання:

- а) заохочення суб'єктiв господарювання до здiйснення витрат iнновацiйного характеру;
- б) заохочення суб'єктiв господарювання до постiйного збiльшення iнновацiйних витрат;
- в) iнше.

10. Якi з наведених варiантiв податкових пiльг стимулюють науково-технiчну дiяльнiсть?

- а) вiдстрочення сплати податку на прибуток вiд реалiзацiї iнновацiйного проекту;
- б) пiльгове оподаткування дивiдендiв;
- в) об'ємна iнновацiйна податкова знижка;
- г) застосування пониженої ставки податку на прибуток;
- д) прирiстний iнновацiйний податковий кредит;
- е) об'ємний iнновацiйний податковий кредит.

Перелiк ситуацiйних завдань для самостiйного вирiшення за темою 6

1. Проаналiзуйте наявнi в Україні альтернативнi системи оподаткування. Оцiнiть їх ефективнiсть як засобiв реалiзацiї регулюючої функцiї податкiв.

2. Знайдiть у ПКУ iнструменти регулювання сiльськогосподарських товаровиробникiв. Охарактеризуйте механiзм їх дiї.

3. По кожнiй групi податкових пiльг наведiть якомога бiльше вiдповiдних прикладiв вiтчизняних пiльг, оцiнiть сферу та масштаб їх застосування. Зробiть власний висновок про переважне застосування у вiтчизнянiй практицi тих чи iнших груп податкових пiльг, об'рунтуйте подiбнi переваги законодавцiв.

4. Чи є пiльгою встановлення нижнього порогу обсягу оподатковуваних операцiй з ПДВ? Оцiнiть регулюючий вплив даного механiзму.

Приклад вирiшення ситуацiйного завдання за темою 6

Ситуацiйне завдання. На цей час в Україні найбільш поширеним є обрання спрощеної системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва, ніж загальної. Визначити причини цього процесу з позиції податкового регулювання.

Приклад відповіді. Спрощена система оподаткування забезпечила динамічний розвиток малого підприємництва та стабільні надходження до бюджету, що свідчить про адаптованість і прийнятність її для значної категорії суб'єктів підприємницької діяльності. Система дозволяє підприємцям легально працювати, незважаючи на недосконалість наявної загальної системи оподаткування та надвисокого податкового навантаження на фонд оплати праці. Спрощена система оподаткування дає можливість започаткувати власну справу без додаткової спеціальної економічної та бухгалтерської освіти. Привабливість системи для суб'єктів малого бізнесу зумовлена передусім спрощенням системи адміністрування й зменшенням небезпеки несвідомого порушення чинних правил.

Спрощена система оподаткування має багато переваг, серед яких основними є:

1. зменшується кількість податків і зборів, що сплачуються;
2. значно полегшується облік (документальний) господарської діяльності платників податків;
3. не потрібно додаткових знань у галузі оподаткування й немає потреби відстежувати всі зміни в законодавстві про податки й збори, що вносяться досить часто;
4. полегшується заповнення податкової звітності;
5. надається право вибору реєстрації як платника ПДВ.

Література для самостійної роботи за темою 6

Основна: [1, с. 369–415; 2, с. 97–113; 4, с. 198–237; 5, с. 196–343].
Додаткова: [11, с. 101–110; 17, с. 136–143; 18, с. 1–56].

Тема 7. Податкове регулювання соціальних процесів

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: описувати роль оподаткування в формуванні середнього класу та вирівнюванні доходів населення; характеризувати податкові соціальні пільги; описувати порядок оподаткування учасників договорів довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного страхування; характеризувати вплив оподаткування на забезпечення ефективної зайнятості населення; знати податкові важелі соціальної підтримки осіб з обмеженими можливостями.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 7

1. Оподаткування як засіб зменшення соціальної напруженості в суспільстві.
2. Роль оподаткування в формуванні середнього класу та вирівнюванні доходів населення.
3. Оподаткування учасників договорів довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного страхування: податок на прибуток підприємств і податок з доходів фізичних осіб.
4. Вплив оподаткування на забезпечення ефективної зайнятості населення.
5. Податкові важелі соціальної підтримки осіб з обмеженими можливостями.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 7

1. До складу оподаткованого доходу фізичної особи включається сума майнових дарунків, якщо їх вартість перевищує:
  - а) 25 % від однієї мінімальної заробітної плати;
  - б) 50 % від однієї мінімальної заробітної плати;
  - в) 75 % від однієї мінімальної заробітної плати.
2. До складу податкової знижки включаються витрати на оплату репродуктивних технологій у розмірі не вище суми, що дорівнює:
  - а) чверті доходу у вигляді заробітної плати за звітний рік;
  - б) половині доходу у вигляді заробітної плати за звітний рік;
  - в) третині доходу у вигляді заробітної плати за звітний податковий рік.
3. Встановлення ставки оподаткування доходів нерезидентів на рівні 15 % (порівняно з базовою ставкою податку на прибуток підприємств 18 %) слід класифікувати як:
  - а) комплексний інструмент податкового регулювання;
  - б) локальний інструмент податкового регулювання;
  - в) податкову пільгу.
4. Податкова соціальна пільга може бути класифікована як:
  - а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
  - б) зменшення бази оподаткування;

- в) зменшення об'єкта оподаткування;
- г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

5. Податковий кредит з податку на доходи фізичних осіб – це:

- а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
- б) зменшення бази оподаткування;
- в) зменшення об'єкту оподаткування;
- г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.

6. До категорії соціальних пільг у ПДВ можуть бути віднесені звільнення від оподаткування операцій з:

- а) поставки вітчизняних продуктів дитячого харчування;
- б) операції з передплати періодичних видань;
- в) поставки послуг з реєстрації актів громадянського стану державними органами;
- г) надання послуг з перевезення осіб пасажирським транспортом;
- д) передачі конфіскованого майна, знахідок, скарбів або майна, визнаних безхазяйними, у власність держави;
- е) оплати вартості фундаментальних досліджень.

7. До інвалідів III групи застосовується податкова соціальна пільга в розмірі:

- а) 100 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи;
- б) 150 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи;
- в) 200 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи.

8. До складу оподаткованого доходу фізичної особи включається сума виграшу в державну лотерею, яка перевищує:

- а) п'ятдесят мінімальних заробітних плат;
- б) сто мінімальних заробітних плат;
- в) сімдесят мінімальних заробітних плат.

9. При страхуванні члена сім'ї платника податку першого ступеня споріднення до складу податкової знижки включається:

- а) 50 % суми в розрахунку на кожного застрахованого члена сім'ї;
- б) 100 % суми в розрахунку на кожного застрахованого члена сім'ї;
- в) 75 % суми в розрахунку на кожного застрахованого члена сім'ї.

10. Студенти бюджетної форми навчання, які отримують стипендію:

- а) мають право на пільгу в розмірі 150 % від прожиткового мінімуму;
- б) мають право на пільгу в розмірі 100 % від прожиткового мінімуму;
- в) не мають права на податкову соціальну пільгу.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 7

1. Знайдіть у податку на прибуток підприємств інструменти податкового регулювання, які спрямовані на досягнення соціальних результатів. За кожним механізмом визначте механізм їх дії.

2. Обґрунтуйте можливі заходи податкового регулювання щодо забезпечення ефективною зайнятості населення в умовах кризи.

3. У ВРУ в період економічної кризи розглядається проект Закону щодо зниження ставки податку на доходи фізичних осіб з 15 % та 20 % до 10 %. Визначте, які соціально-економічні результати щодо подолання економічної кризи на мікро- та макрорівні може мати ухвалення цього законопроекту. Проаналізуйте механізм впливу цього регуляторного заходу на **відповідні** соціальні й економічні процеси.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 7

Ситуаційне завдання. Знайдіть у Податковому кодексі України інструменти податкового регулювання, які спрямовані на стимулювання отримання населенням вищої освіти. За кожним механізмом визначте механізм їх дії.

Приклад відповіді. Особливе значення серед не пов'язаних з прямими бюджетними витратами джерел фінансування вищої освіти, як й інших соціальних програм, має застосування інструментарію податкового регулювання.

Для стимулювання осіб, що отримали загальноосвітню середню освіту, на здобуття вищої освіти податковим законодавством України передбачено:

1) звільнення від оподаткування вартості навчання платника податку, сплаченої будь-якою юридичною або фізичною особою на користь вітчизняних вищих закладів. Зазначимо, що до набрання чинності Законом №1797-VIII від 21.12.2016, дія досліджуваної норми поширювалася на випадки фінансування освіти лише роботодавцем. При цьому порядком застосування звільнення передбачено максимальний розмір вартості навчання, що компенсується, – трикратний розмір мінімальної заробітної плати за місяць навчання.

Таким чином, поширення переліку джерел компенсації вартості навчання та збільшення неоподаткованої суми вартості здобуття вищої освіти, запроваджені Законом №1797III від 21.12.2016, дозволять підвищити доступність вищої освіти для більш широких верств населення;

2) виключення з бази оподаткування суми стипендії. При цьому, відповідно до змін до ПКУ, внесених Законом України № 909III від 24.12.2016, така стипендія не повинна бути вищою за розмір доходу, що дає право на отримання податкової соціальної пільги. При перевищенні наведеного рівня, стипендія оподатковується за загальними правилами. Це знижує стимулюючий ефект наведеного інструменту податкового регулювання;

3) податковий кредит на суму понесених витрат у розмірі суми компенсації вартості здобуття вищої освіти платника податку та/або члена його сім'ї першого ступеня споріднення. Перевагою вказаного інструменту є зменшення загального річного оподаткованого доходу та надання можливості такого зменшення не тільки особі, яка навчається за V умовами контракту у ВНЗ, а й наприклад, її батькам, що сплачують вартість здобуття освіти. Зазначимо, що Законом № 1797Л/III від 21.12.2016, яким внесено зміни до ПКУ, скасовано обмеження щодо вартості навчання, яку можна включити до податкової знижки з ПДФО. Тим самим законодавець підсилює стимулюючу дію досліджуваного інструменту податкового регулювання;

4) надання права студентам на податкову соціальну пільгу в розмірі 150 % від прожиткового мінімуму для працездатної особи, що в 2017 р. складала 2400 грн.

Література для самостійної роботи за темою 7

Основна: [1, с. 326–505; 2, с. 115–133; 4, с. 126–147]. Додаткова: [15, с. 627–633; 18, с. 1–56].

Тема 8. Податкове регулювання соціальної інфраструктури підприємств

Компетентності, якими мають оволодіти студенти після вивчення теми: описувати податкову підтримку функціонування та розвитку соціальної інфраструктури підприємств; описувати регулятивні механізми оподаткування прибутку підприємств; знати пільги з ПДВ, пов'язані з об'єктами соціальної інфраструктури; характеризувати

вати пільговий режим оподаткування підприємств й організацій громадських організацій інвалідів.

Запитання для самостійного опрацювання за темою 8

1. Регулятивні механізми оподаткування прибутку підприємств.
2. Пільги з ПДВ, пов'язані з об'єктами соціальної інфраструктури.
3. Стимулювання створення додаткових робочих місць для працевлаштування інвалідів.

Перелік тестових запитань для самостійного вирішення за темою 8

1. Встановлення ставки оподаткування доходів нерезидентів на рівні 15 % (порівняно з базовою ставкою податку на прибуток підприємств 18 %) слід класифікувати як:
  - а) комплексний інструмент податкового регулювання;
  - б) локальний інструмент податкового регулювання;
  - в) податкову пільгу.
2. Податкова соціальна пільга може бути класифікована як:
  - а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
  - б) зменшення бази оподаткування;
  - в) зменшення об'єкта оподаткування;
  - г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.
3. Податковий кредит з податку на доходи фізичних осіб – це:
  - а) зменшення суми податку, що підлягає сплаті в бюджет;
  - б) зменшення бази оподаткування;
  - в) зменшення об'єкта оподаткування;
  - г) звільнення від оподаткування окремих категорій платників.
4. До категорії соціальних пільг у ПДВ можуть бути віднесені звільнення від оподаткування операцій з:
  - а) поставки вітчизняних продуктів дитячого харчування;
  - б) операції з передплати періодичних видань;
  - в) поставки послуг з реєстрації актів громадянського стану державними органами;
  - г) надання послуг з перевезення осіб пасажирським транспортом;

д) передачі конфіскованого майна, знахідок, скарбів або майна, визнаних безхазяйними, у власність держави;

е) оплати вартості фундаментальних досліджень.

5. Комплексні інструменти податкового регулювання відрізняються від системних:

а) різною спрямованістю впливу (стимулювання, стримування);

б) різним рівнем очікуваних результатів (макро- і мікрорівень);

в) різними суб'єктами впливу (всі платники, які відповідають певним ознакам або певні групи платників);

г) кількістю податків, які регулюються (один чи декілька);

д) різною сферою впливу (економічні або соціальні результати).

6. До локальних інструментів податкового регулювання належать:

а) загальний рівень податкового навантаження;

б) метод встановлення податкової ставки;

в) звільнення від оподаткування підприємств громадських організацій інвалідів;

г) механізм перенесення збитків в оподаткуванні.

7. Єдиний податок є інструментом податкового регулювання:

а) локальним;

б) комплексним;

в) системним;

г) тактичним.

8. Податкові пільги належать до групи інструментів податкового регулювання:

а) системні;

б) тактичні;

в) комплексні;

г) елементні.

9. Впровадження податку з продажів замість ПДВ можна класифікувати як інструмент податкового регулювання:

а) системний;

б) комплексний;

в) локальний;

г) тактичний.

10. Процес упорядкування та коригування дії природного ринкового механізму саморегулювання економіки, який здійснюється державою

(його органами) з метою мінімізації негативних наслідків неминучих провалів функціонування цього механізму, називається:

- а) податковим регулюванням;
- б) державним регулюванням економіки;
- в) державною дерегуляцією економіки;
- г) ринковим регулюванням економіки.

Перелік ситуаційних завдань для самостійного вирішення за темою 8

1. Знайдіть у податку на доходи фізичних осіб інструменти податкового регулювання, що забезпечують заохочення застрахованих фізичних осіб в укладенні договорів недержавного пенсійного забезпечення та довгострокового страхування життя. За кожним механізмом визначте механізм їх дії.

2. Наведіть приклади прояву подвійного характеру податкової політики щодо застосування податку на доходи фізичних осіб.

3. В Україні згідно з Законом "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення" від 04.07.2013 № 408Л/II введено в дію систему трансферного ціноутворення, якою визначається порядок установлення ціни товарів чи послуг. Визначте, які соціально-економічні результати на мікро- та макрорівні може мати прийняття Закону. Проаналізуйте механізм впливу цього регуляторного заходу на відповідні соціальні й економічні процеси.

Приклад вирішення ситуаційного завдання за темою 8

Ситуаційне завдання. Знайдіть у Податковому кодексі України інструменти податкового регулювання, які спрямовані на підтримку вищих навчальних закладів. За кожним механізмом визначте механізм їх дії.

Приклад відповіді. Для підтримки вищих навчальних закладів податковим законодавством передбачено виключення з об'єктів оподаткування податком на нерухоме майно гуртожитків. Це дозволяє знизити податкове навантаження на вищі навчальні заклади та слугує непрямим інструментом підтримки студентів за рахунок забезпечення для них менш витратного місця проживання на період навчання у ВНЗ.

Стандартний підхід до оподаткування освітньої діяльності в Україні виявляється в тому, що від ПДВ звільняються основні освітні послуги. Разом з тим звільнення від оподаткування ПДВ у такому разі дозволило б вищим навчальним закладам сформувати податковий кредит і отримати право на бюджетне відшкодування. Така практика існує в деяких розвинених країнах світу, наприклад, в Австралії.

Таким чином, податковим законодавством України передбачено декілька інструментів податкової підтримки діяльності вітчизняних вищих навчальних закладів, основна маса яких спрямована на зниження податкового навантаження на вищі навчальні заклади.

Література для самостійної роботи за темою 8

Основна: [1, с. 326–505; 2, с. 115–133; 4, с. 126–147]. Додаткова: [15, с. 627–633; 18, с. 1–56].

Рекомендована література

Основна

1. Іванов Ю. Б. Альтернативні системи оподаткування : [навч. посіб.] / Ю. Б. Іванов, К. В. Петросянц. – Харків : ІНЖЕК, 2007. – 272 с. – ISBN 978-966-635-421-7.
2. Іванов Ю. Б. Податкова система : підручник / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Київ : Атіка, 2006. – 920 с. – ISBN 978-966-326-193-5.
3. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба, та ін. ; [За заг. ред. д-ра. екон. наук, професора Ю. Б. Іванова]. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 240 с. – Бібліогр.: с. 222–237. – ISBN 978-966-676-147-5.
4. Іванов Ю. Б. Оподаткування та інноваційна діяльність. Ю. Б. Іванов // В-кн. Інновації: проблеми науки і практики : монографія. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 336 с. – ISBN 978-966-392-158-7.
5. Іванов Ю. Б. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект: монографія / Ю. Б. Іванов, О. Л. Єськов. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 328 с. – ISBN 978-966-392-084-9.
6. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / за заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 448 с. – ISBN 978-966-392-127-3.
7. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : [навч. посіб.] / під ред. д-ра екон. наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. наук, проф. Майбурова І. А. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2010. – 492 с. – ISBN 978-966-392-299-7.
8. Податковий кодекс України : станом на 01 серпня 2016 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Алерта, 2016. – 592 с.
9. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / А. М. Соколовська, Т. І. Єфименко, І. О. Луніна та ін. – Київ : НДФІ, 2006. – 320 с. – ISBN 966-7675-29-7.
10. Цивільний кодекс України : станом на 19 жовтня 2016 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Алерта, 2016. – 326 с.

Додаткова

11. Загорский В. С. Особенности применения инструментов льготного налогообложения для стимулирования инноваций / В. С. Загорский,

Ю. Б. Иванов, А. С. Иванченко / У кн. Інновації: проблеми науки і практики – 2007. Монографія. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – С. 90–106. – ISBN 966-392-095-5.

12. Загорський В. С. Податкові аспекти дивідендної політики / В. С. Загорський, Ю. Б. Иванов, Т. М. Філіпович // У кн. Корпорації та інтегровані структури бізнесу : монографія. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – С. 180–201. – ISBN 978-966-392-138-9.

13. Иванов Ю. Б. Налоговый менеджмент : учеб. пособ. / Ю. Б. Иванов, В. В. Карпова, Л. Н. Карпов. – Харків : ИД "ИНЖЕК", 2006. – 448 с. – ISBN 966-392-047-5.

14. Иванов Ю. Б. Классификация налоговых льгот / Ю. Б. Иванов, А. С. Иванченко // Бизнес Информ. – 2006. – С. 80–87. – ISSN 2222-4459.

15. Иванов Ю. Б. Оценка регуляторного влияния нормативно-правового акта в сфере налогообложения на субъектов малого предпринимательства / Ю. Б. Иванов, Ю. М. Малышко // Journal of Tax Reform. – 2015. – Т. 1, №. 2–3. – Р. 194–209. – ISSN 2412-8872.

16. Иванов Ю. Б. Иванченко А. С. Фактори, які впливають на вибір податкових пільг щодо стимулювання інноваційної діяльності / Ю. Б. Иванов, А. С. Иванченко // У кн. Проблеми фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур : монографія : За заг. ред. О. Є. Кузьміна, І. В. Алексеєва. – Львів : Вид. Національного університету "Львівська політехніка", 2007. – С. 17–36. – ISBN 978-966-553-670-3.

17. Литвиненко Я. Податкові пільги: їх вплив, значення і зарубіжний досвід застосування / Я. Литвиненко // Економіка, фінанси, право. – 2002. – № 6. – С. 46–52. – ISSN 2409-1944.

18. Михайловська О. В. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О. В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки – 2004. – № 7. – С. 35–41. – ISSN 1993-6788.

19. Податкова система : підручник / С. М. Онисько, І. М. Тофан, О. В. Грицина та ін. ; за заг. ред. С. М. Онисько. – Львів : Магнолія Плюс, 2004. – 312 с. – ISBN 966-8340-13-2.

20. Паєнтко Т. Шляхи оптимізації пільг у системі оподаткування доходів з урахуванням міжнародного досвіду / Т. Паєнтко // Вісник національної академії державного управління при Президентіві України. – 2004. – № 12–17. – ISSN 2310-2837.

21. Петросянц К. В. Генезис налогообложения субъектов малого предпринимательства в Украине / К. В. Петросянц // Бизнес Информ. – 2007. – № 6. – С. 99–104. – ISSN 2222-4459.
22. Пустовіт М. Інваліди на підприємстві / М. Пустовіт // Бухгалтерський тиждень. – 2006. – № 19. – С. 11–14. – Бібліогр.: с. 14.
23. Податкова система держави: теорія та практика становлення : дис... д-ра екон. наук: 08.04.01 / Соколовська Алла Михайлівна ; Науково-Дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. – Київ, 2002. – 491 с. – С. 448–464.
24. Соколовська А. Податкові пільги в Україні: міфи та реальність. / А. Соколовська // Вісник НБУ. – 2005. – № 9. – С. 7–15. – ISSN 2310-2624.
25. Шелюбская Н. Косвенные методы, государственного стимулирования инноваций: опыт Западной Европы / Н. Шелюбская // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – № 3. – С. 28–35. – ISSN 0234-4505.
26. Юрій С. І. Оцінка ефективності наданих пільг з оподаткування / С. І. Юрій, І.М. Таранов // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 55–62. – ISSN 2305-7645.

Зміст

Вступ.....	3
Методичні рекомендації до самостійної роботи.....	6
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи податкового регулювання соціально-економічного розвитку.....	6
Тема 1. Сутність та місце податкового регулювання в системі державного регулювання економіки	6
Тема 2. Система інструментів податкового регулювання	10
Тема 3. Податкові пільги та їх класифікація	14
Тема 4. Механізм впливу податкового регулювання на розвиток національної економіки	18
Змістовий модуль 2. Особливості податкового регулювання в Україні та країнах світу	23
Тема 5. Податкова підтримка інвестиційних та інноваційних процесів	23
Тема 6. Стимулювання підприємницької активності та ефективності виробничо-господарської діяльності платників податків засобами податкової політики	28
Тема 7. Податкове регулювання соціальних процесів	31
Тема 8. Податкове регулювання соціальної інфраструктури підприємств	35
Рекомендована література.....	40
Основна	40
Додаткова	40

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 071 "Облік і оподаткування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Іванов** Юрій Борисович
Малишко Юлія Михайлівна

Відповідальний за видання *О. Є. Найденко*

Редактор *О. І. Черненко*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2018 р. Поз. № 68 ЕВ. Обсяг 44 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.